

A photograph of a vintage clothing store interior. In the foreground, a dark fur coat with a white collar is hanging on a rack. To the left, a shelf holds several pairs of gloves in various colors (brown, white, green). In the background, more clothing items, including a purple sequined jacket and a white dress, are visible on racks. A small, light-colored handbag hangs from a rack on the right. The lighting is warm and focused on the merchandise.

Ulla Ahvenniemi Kuvat Joakko Lukumaa

Ryysyistä rikkauksiin

Suomen vintage-muodin kuningatar Arja Könönen oli köyhä teiniäiti, joka ei osannut olla äiti. Nyt hän on saanut toisen mahdollisuuden. Arja jumaloi pikku Auroraa – ja myös pikku Carlaa ja lätkeä.

Arja, pojantytär
Aurora ja
menneen
maailman lumo.
Kun ompelus on
valmis, Aurora
mietti, mikä
siitä tuli.

Rippikoulun jälkeen Arjasta ja Ristosta tulee Lieksan superpari. Yhtäkkiä heitä on kolme.

Purppura ja syklaami ovat punaisen eri sävyjä.

Jalkalasia pidetään kiinni varresta.

Ravintolapöydässä ei heilutella jalkoja.

Arja Könönen on opettanut **Auroralle** paljon tärkeitä asioita. Myös sen, että ei missään tapauksessa ole mummi.

– M-sanaa ei meillä käytetä! Olen Auroran nonna.

Helsingin Kruununhaka on jugendtalojen, antiikkiliikkeiden sekä Arjan ja pojantytär Auroran kaupunginosaa. Matka Auroran päiväkodista Arjan vintagevaateliikkeeseen on lyhyt, mutta perillä on toinen maailma ja toiset vaatteet.

– Ennen sanoin, että kaikki muu liikkeessä on vanhaa paitsi myyjä. Nyt sanon, että kaikki on vanhaa, myös myyjä, Arja Könönen, 57, nauraa.

Ensimmäiseksi nonna vaihtaa Auroran vaatteet. Nonnan liikkeessä Aurora ei ole Hello Kitty -paidassa ja trikoohousuissa vaan mustassa mekossa ja harmaassa neuletakissa.

– Inhoan niitä kauheita palloja ja kukkuruksia, mitä lastenvaatteissa on. Hankin Auroralle oman garderoabin kotiini ja liikkeeseen.

Viisivuotias Aurora silittelee strutsinsulkia nonnansa vintage-liikkeessä. Viisivuotiaana Arja silitteli lehmiä mummonsa navetassa. Siitä kaikki alkoi.

Kauneinta on kermakko

Ensimmäinen muistikuva on ompelukoneen surina. On vuosi 1957, ja Arja Könösen koti on rintamamiestalon yläkerrassa Lieksan kauppalassa. Äiti ompelee rouville tyköistuvia jakkuja ja jämptejä hameita. Ylijäävät kangaspalat hän ottaa talteen: niistä saa vaatteita kolmevuotiaalle Arjalle ja vuoden vanhalle pikkuveljelle.

Äiti on kauppalan ainoa eronnut nainen. Enemmän siunailua aiheuttaa vain kylän kampaaja, jolla on tytär saksalaisen sotilaan kanssa.

– Meille tuotiin sosiaaliavustuksena puupöllejä, jotka äiti itse sahasi ja pilkkoi kirveellä, jotta sai mörskään lämmintä uuniin. ”Ämmä vaan turpa maalissa ku-

lukoo ja kunnasta puita tuuaan”, äidistä kuitenkin puhuttiin.

Kun on oikein tiukkaa, Arja muuttaa pariksi vuodeksi mummon luo Lieksan syrjäkylälle. Mummolassa on kanoja ja sikoja, kolme lypsävää lehmää ja Arjan Soma. Se on vanha eikä siitä heru enää maitoa, mutta mummo ei pistä sitä teurasautoon.

Kanat ovat Arjan vastuulla. Ne pitävät tytöstä, antavat helposti ottaa kiinni. Arja kuljeskelee yksin metsässä, etsii linnunpesiä ja tarkkailee niitä.

Mummolan vintissä ovat äidin ja tädin vanhat vaatteet. Mitään ei ole heitetty pois. Arja leikkii rouvaa leningit päällä helmat lattiaa laahaten. Äidin tekemä vaaleansininen nailonmekko on hienointa, mitä hänellä on, ja Arja haluaisi mennä se päällä navettaan. Mummo kieltää: ”Aina hieno ei oo varsin hieno millonkaan”. Juhlan pitää erota arjesta.

Rakkaus kauneuteen tulee sen puutteesta. Mummolan ainoat kauniit esineet ovat hopeinen kermakko ja sokerikko..

Superparin kotileikki

Kun koulu alkaa, Arja muuttaa mummosta äidin ja veljen luo kerrostaloon Liek-

san keskustaan. Kaksiossa on parveke ja kylpyamme, jossa voi maata lämpimässä vedessä.

Kahdeksanvuotias Arja asuu kolmannessa kerroksessa. Ensimmäisessä kerroksessa asuu yhdeksänvuotias **Risto**. He ovat aina yhdessä: Arja ja Risto, Risto ja Arja. Ensin Risto vetää Arjaa pulkassa, sitten jo ajellaan yhdessä mopolla, vaikka se on ankarasti kielletty.

Joskus rippikoulun jälkeen he rakastuvat. Ristolla on Lieksan kauppalan komein nahkapusakka, Arjalla nilkkoihin ulottuva samettitakki. Heistä tulee Lieksan superpari, josta kaikki puhuvat. Ja yhtäkkiä heitä on kolme.

– Lapsi oli ihan vahinko. Olimme vain pöljän onnellisia, haaveilin häistä ja ostin punaiset rattaat. Ei tullut mieleenkään, että vauva ei olisi tyttö.

Poika syntyy heinäkuussa 1972, Arja täyttää elokuussa 18. Sen jälkeen pidetään häät ja ristiäiset: Arjalla on päivän kakkaraseppele, vauvasta tulee **Sami**.

– Pian huomasin, että eihän kotileikki ole mun juttu ollenkaan.

Rehtori käy pyytämässä Arjaa takaisin kouluun, mutta Arja menee töihin Lieksan Essolle. Kassanhoitajana hänen pitää löytää lamput Datsun 100A:han, etsiä tuulettimen hihnoja, polttimeita ja katkojan kärkiä.

– En tajunnut niistä mitään, mutta en minä ihan tyhmä ole. Opin äkkiä. Työntantajani oli todella ankara, ja se oli hyvä koulu. Opin kertaheitolla, että seteleiden pitää olla kassassa oikein päin.

Arja ja Risto tilaavat osamaksulla Lieksan ensimmäisen astianpesukoneen. He säästävät aravakolmiota varten, mutta kun se on ostettu, Arja haluaa erota. Risto ei tahtoisi, mutta Arjaa ei pidätele mikään. Hän haluaa Helsinkiin, näkemään maailmaa.

Sitä ennen Arja lähtee kibbutsille. 5-vuotias Sami jää ystävättären luo hoitoon, kun Arja kerää kolme kuukautta greippejä Israelissa.

Paluun jälkeen Arja ja Sami muuttavat kahdestaan Helsinkiin ja päätyvät Van-

Mummon vanha käsilaukku ja Arjan Hymytyttö-patsas.

Punainen mekko
pääsi taannoin
Arjan yllä
Sinkku-elämää-
elokuvan
ensi-iltaan.

taan Koivukylään. Kohta maailma houkuttaa taas. Kun Arja lähtee Amerikkaan au pairiksi hoitamaan 8- ja 5-vuotiaita lapsia, oma 8-vuotias jää Arjan uuden poikaystävän kanssa kotiin.

Lähiöön ja lähiöstä pois

Los Angeles on taivas. Arja Könönen hullaantuu suuren maailman vintage-liikkeistä, hurahtaa tyllipukuihin ja paljeteihin, joita ei ole koskaan nähnyt.

Puolen vuoden päästä hänen on palattava kotiin. On vuosi 1980 ja Arja on ainoa, joka pukeutuu vantaalaislähiössä 50-luvun punaiseen tyllimekkoon.

Hotelli Torniin Helsingin keskustaan haetaan aulaemäntää. Työhaastattelussa ravintolapäällikkö kysyy, kiinnostaisiko Arjaa viinikassan työ.

Arja vastaa kyllä, vaikka ei tiedä, mitä työ tarkoittaa.

Hotellin juomavarasto on suurempi kuin Arjan asunto. Ensimmäisen työvuoron jälkeen Arja jää pullovarastoon yöksi, pönttää etiketeistä juomia ja nimiä.

Hänellä ei ole aavistustakaan, mikä on viiniä ja mikä viskiä. Baarimestarin käsikirjasta hän opettelee, millainen on grogilasi ja kuinka juomia sheikataan.

– Kävin ravintolakouluni kuukaudesta. Sen jälkeen tiesin kaiken.

Yksi työ ei riitä. Arja maksaa asuntoa ja tahtoo myös matkustaa. Sami lämmittelee itselleen maksalaatikkoa, kun äiti on aina töissä.

– Tulin Kaarle XII-ravintolan iltavuorosta juoppojunalla kotiin, olin Koivukylän asemalla kello 2.15. Ja 7.05 seisoin bussipysäkillä matkalla aamuvuoroon hotelli Torniin.

Matkalla lähiöön ja lähiöstä pois Arja haaveilee. Lottovoitosta ja kodista Kruununhaassa. Korkeista huoneista, erkkeri-ikkunoista ja kaakeliuunista.

– Poikaystävä ei ymmärtänyt ollenkaan. Eikä se ymmärtänyt kummallisia vaatejuttujakaan. Hän saattoi sanoa, että jos laitat tuon hatun päähäsi, en lähde kanssasi mihinkään. Sitten minä valitsin sen hatun.

Arja ja Sami,
äiti ja poika,
tyylikkäänä 70-luvun
talvipakkasessa.

Arja työskenteli
Lieksan Esson
kassana
seitsemän vuotta
70-luvulla.

Yksi kuppi cappuccinoa on Arjan aamiainen.

Arja kaipaava 1950-lukua. Muoti oli silloin parhaimmillaan, samoin arvot ja asenteet.

Arja laittaa kolmionsa myyntiin ja hämmästyttää, kun se menee kaupaksi saman tien.

Tarkoitus on ostaa asunto Helsingistä, mutta Arja tulee poikenneeksi tutussa vanhojen vaatteiden liikkeessä. Hän kertoo saaneensa juuri asuntonsa myytyä, ja omistaja kertoo juuri pistävänsä liikkeensä myyntiin.

– Heitin ihan vitseinä, että entäs jos ostankin kaupan enkä asuntoa.

Seuraavan yön Arja valvoo. Jos ostaisi kaupan, saisi tehdä työkseen sitä mitä on aina tahtonut. Jos ostaisi kaupan, saattaisi menettää kaikki asuntorahansa.

Äiti itkee, että Arjalla ei ole ikinä omaa kotia, jos hän pistää asuntorahat koinsoymiin lumppuihin. Kirjanpitäjät laskevat, että liike ei elätä. Arja miettii, että ei tihahda korkealta, kun on aina ollut köyhä.

Ostaako näitä joku?

Kesällä 1987 Suomi pullistelee olkatoppauksia. Vaatekauppojen ikkunoissa näkee haaremihoussuja, bleisereitä ja merimiesraitaa.

Kesäkuussa Arja avaa Play it again, Sam -liikkeen. Uudessa liikkeessä myydään vain vanhaa, vaatteita 1800-luvun lopulta 1970-luvulle, maailmanmuotia ja

ateljeetyötä. Liikkeeseen eksyvät ihmiset eivät salaa kummastustaan.

”Ostaako näitä joku?” Arja Könöseltä kysytään joka päivä.

Ostaa. Juppiaika on kuumimmillaan, mutta trendinenä katsovat jo eteenpäin. Muusikot ja taiteilijat löytävät liikkeen, muotitoimittajat etsivät erikoisuuksia. Mainostoimistot hakevat kuvausvaatteita taksilasteittain.

1990-luvun alussa iskee lama. Yhtäkkiä Arjan pitää tehdä töitä tavallisten asiakkaiden kanssa, ja hän alkaa kehittyä. Hän ottaa mittoja jokaisesta asiakkaasta, näkee kullekin sopivat leikkaukset ja värit, oppii näkemään koon vaikka villapaidan alta. Palvelee hyvin.

– Lama teki sen, että ihmiset alkoivat ensimmäisen kerran miettiä arvoja. Hysterisen kulutuksen jälkeen tuli mieleen, että aiemmin tehty oli kestävämpää. Sen minä olen tienennyt koko ajan!

Tyyliä teflon-kansalle

Vuosituhatien vaihteen jälkeen menneen maailman vaatteet alkavat näkyä maailman muotilehdissä. Hollywoodissa näyttelijättäret kulkevat punaisella matolla 30-luvun iltapuvuissa, ja myös hienot rouvat Suomessa heräävät.

– Kun vanhasta tuli virallisesti muotia, Hermès-huivit ja paksut lompakot tulivat liikkeen ovesta sisään.

Melkein 20 vuotta vintage-liikkeen perustamisen jälkeen vintage-sana alkaa tulla tutuksi myös muille. Enää kukaan ei kysy, ostaako näitä joku.

Nostalgia tulvahtaa vastaan liikkeen ovelle. Rekkien iltapuvuissa kiiltää silkki, kellohelmaiset mekot odottavat juhlia. Konttorihame näyttää koskemattomalta, vaikka joku jossakin on naputellut se päällä kirjoituskonetta 70 vuotta sitten.

1940-luvun vaatteet saavat Arja Könösen liikkuttamaan. Vähästä ja köyhästä on saatu hienoa, isien takit käännetty ympäri, pannumyssystä tehty hattu.

Alkuaikoina vain kaikkein vihreimmät höhröt tulivat Könösen kauppaan kierrätyksen vuoksi. Viime vuosina vanhaa ovat alkaneet arvostaa muutkin.

Jos Arja saisi päättää, hän kieltäisi alennusmyynneissä tungeksimisen kokonaan. Hätäräisen ostelun ja turhan kulluttamisen sijaan pitäisi ostaa muutama aikaa kestävä luottovaate juhlaan ja arkeen. Lisäksi niihin sopivat kengät ja laukku.

– Miksi auton pitää olla turboahdettu superhyper ja kompuutterit saavat maksaa mitä vain? Sitten kahmitaan vaatteita, jotka eivät kestä ensimmäistä pesua.

Jostain syystä suomalaiset eivät välitä pukeutumisesta ja ulkonäöstä, ja sitä Arja ihmettelee. Ruotsalaiset naiset ovat kauniita ja tyylikkäitä, Virossa ulkonäkö on tärkeää, mutta Suomi on saareke siinä välissä.

– Kansa matkustelee ympäriinsä, mutta muiden tyylistä ei tartu mitään. Olemme teflon-kansaa.

Vanhoina hyvinä aikoina

Kaikkien 25 vuoden aikana Arja Könönen ei ole kertaakaan katunut liikkeen perustamista. Mutta jos kohdalle osuisi oikea mies, Arja olisi valmis lopettamaan työt vaikka heti ja elämään herran lompakolla. Hän silittäisi pyytämättä kauluspaidat ja kaataisi konjakkin lasiin miestä odottamaan.

Arja kaipaava 1950-lukua. Muoti oli silloin parhaimmillaan, samoin arvot ja asenteet. Naiset olivat naisia, miehet miehiä ja lapsia kasvatettiin.

Nykyisellään naisten ja miesten roolit ovat sotkeentuneet. Arja tahtoisi takaisin miehet, jotka maksavat laskut ja auttavat takin päälle. Ja naiset, jotka pitävät kodin kauniina ja miestä perheenpäänä.

– En voisi ikinä kunnioittaa miestä, jota käsken imuroimaan tai viemään roskat.

Hänestä nyky naisilta unohtuu naisena oleminen, kun he haluavat kaiken: kodin, äitiyden ja hienon uran.

Kaikki ovat eronneita ja karanneita, ja kärsijöiksi joutuvat lapset. Lapsilla ei ole turvaa eikä kuria, ja se vaikuttaa koko yhteiskuntaan.

Viimeisimmästä seurustelusuhteesta on monta vuotta, mutta onneksi on selostaja Antero Mertaranta.

– Olen itse eronnut, mutta en suosittelle sitä kenellekään. Me olimme vain ihan liian nuoria.

Arja uskoo, että jonakin päivänä on pakko palata taaksepäin. Muuten mennään rappiolle, seurauksia nähdään jo.

Itse hän pitää kynsin hampain kiinni menneestä ajasta ja vanhoista arvoista. Maksaa sitkeästi laskut maksupalvelukuoressa, karttelee sähköpostia eikä lähde koskaan mihinkään ilman huulipunaa.

Ihanaa Leijonat

Lottorivi on ollut sama 40 vuotta. Numerot 17 ja 18 tulevat Arjan ja Riston iästä silloin, kauan sitten.

Enää Arja ei tarkkaan tiedä, mitä lottovoitolla tekisi. Haaveet ovat toteutuneet.

Koti Kruununhaassa on upea. Äiti oli väärässä. Arja sai kaiken, mistä lähijunassa haaveili: korkeat huoneet, erkkeri-ikkunat, kaakeliuunin. Joka huoneessa on kristallikruunu, vessassakin.

Kullanväriseissä tassuammeissa kristallikruunun alla Arja pesee myytäväksi hankkimiaan vaatteita. Nykypesuloista ei ole mihinkään, ja siksi Arja pesee vaatteet itse, käsin. Itse hän vaatteet myös etsii, tekee löytöretkiä Yhdysvaltoihin, Eurooppaan ja vanhojen kauppojen jäämistöihin ympäri Suomea.

Makuuhuoneen yöpöydällä ovat tärkeimmät: kuva Aurorasta ja kirja **Coco Chanelista**. Ikkunalaudalla seisovat vierekkinä Lieksan kansakoulusta annettu Hymytyttö-patsas ja *Tulennielijät*-elokuvan puvustuksesta saatu Jussi-patsas. Arja sanoo tuntevansa työnsä puolesta kaupungin kaikki piirit. Kaikki.

Mitä enemmän elämässä on glamouria, sen parempi. Mutta on se toinenkin puoli.

Kotikulmien karaokebaarissa Arja laulaa ystävänsä taustatukena *Aikuista naisia* ja lähtee heti tanssimaan, jos joku vain pyytää. Viimeisimmästä seurustelusuhteesta on monta vuotta, mutta onneksi on selostaja **Antero Mertaranta**.

– Rakastan Mertarantaa!

Olohuoneen suuren taulutelevision edessä Arja jännittää joka ainoan Leijonien jääkiekko-ottelun. Kun Ruotsi on

Tyylikäs pari Kruununhaan kaduilla. Arja ja Carla matkalla töihin.

Arja hakee
Auroran
päiväkodista.

Mitä Aurora
tekee isoäitinsä
kaupassa?
– Yleensä autan,
tyttö sanoo.

”Olen aina ollut miljoonan dollarin beibi.”

ylivoimalla, peliä ei kestä katsoa. Kun Suomi tekee maaliin, Arja huutaa ”Maaa-liiii!” ja ”Siellä on!”

– Kun tulee henki päälle niin kuin pojille viime keväänä tuli, kaikki on mahdollista. Ja että se voitto vielä tuli sveduista!

Kun jääkiekon maailmanmestaruus viime toukokuussa ratkesi, Arja lähti saman tien kaupungille sinivalkeisissaan, valkeisessa turkisstoolassa ja sinisissä korukivissä. Ensin juotiin Kämpissä sampanjaa ja paljon. Torilla tavattiin, tietysti.

Ikävä jää

Arja ei katso jääkiekkoa yksin. Vieressä sohvalla on Carla, 16-vuotias bichon havanais -koira. Valkoisella koiralla on musta rusetti. Äänestämään menessään Arja vaihtaa rusetin siniseen.

Aamuisin Arja juo cappuccino-kupilisansa ja piilottaa Carlalle ruokanappuloita, ruuan etsiminen aktivoi koiran hajuaiستia. Sitten he kävelevät kolmen korttelin matkan liikkeeseen töihin. Kassan vieressä on Carlan tuoli.

Carla on Arjan ensimmäinen koira. Hän otti sen nelikymppisenä hormoni-huuruissaan, kun olisi viimein ollut valmis äidiksi. Sopivaa miestä vain ei kuulunut. Arjasta tuli Carlan mami.

Viime vuoden aikana Carlan kuulo on huonontunut. Enää se ei kuule, kun ma-

mi kutsuu sitä vierisessä huoneessa. Carlan iästä puhuminen saa kyyneleet Arjan silmiin.

– Aikanaan surin äidin kuolemaa kolme vuotta. Kuinka kauan meneekään, että selviän Carlasta luopumisesta? Niin rakas se on.

Arjan äiti kuoli 20 vuotta sitten. Hän ehti nähdä Arjan liikkeen alkuvuodet. Arja on varma, että äiti kyllä tietää, että tytär on pärjännyt.

Vähän ennen äidin kuolemaa Arja tapasi myös isänsä, jonka oli nähnyt viimeksi 3-vuotiaana. Hetki rappukäytävässä oli kuin elokuvasta: ovesa lukee Könönen, rappukäytävässä Arja ja hänen veljensä painavat ovikelloa.

Oven avaa ikääntynyt, katkera mies. Arja ja veli kuuntelevat isän vaivoja ja moitteita mummosta, joka oli ollut heille niin rakas. Toisen kerran tavatessa isä on jo sairaalassa. Hautajaisissa tulee ikävä sitä isää, joka olisi voinut olla.

Toinen mahdollisuus

Arja Könönen tietää, mitä tahtoo. Nyt hän tahtoo, että hänestä otetussa valokuvassa näkyvät helma ja vyötärö.

Hän on saanut tiputettua kolme ylimääräistä kiloa tanssimalla argentiinalaista tangoa ja rukkaamalla ruokavalioitaan. Kun kaapit ovat täynnä täydellises-

ti istuvia vintage-asuja, on katastrofi, jos vyötärö leviää yli 64 sentin.

– Mähän näytän helkkarin rikkaalta. Olen aina ollut miljoonan dollarin beibi!

Arja ei sano sitä kehuakseen vaan osoittaakseen, että tyyli ei ole rahasta kiinni. Omat vaatteet ovat aina olleet enimmäkseen vanhoja, laadukkaita ja edullisia löytöjä.

Vasta viime vuosina on ollut varaa merkkilaukkuihin. Silti laukuista rakkain on se käsilaukku, joka kädessään mummo lähti Lieksan kauppaan apteekkiin.

Jostakin Arja ei tingi, ja se on rehellisyys. Hänen toiveensa on, että vaikka hänestä ei mitään muuta hyvää kuoleman jälkeen sanottaisi, niin se, että hän oli aina rehellinen. Itseironian muistaminen olisi plussaa.

Kaikista asioista Arja ei ole ylpeä.

– Olin ihan surkea äiti. En ymmärtänyt siitä äiti-jutusta mitään.

Viisivuotiaana Sami paistoi itselleen pihvin, kun oli nälkä. Arja ei osannut kasvattaa vaan kasvoi poikansa rinnalla.

Välit nelikymppiseen poikaan ovat nyt hyvät. Sami pyytää Arjan makutuomariksi pukuostoksille, Arja soittaa Samille, kun ei taas käsitä mitään digiteknikasta.

Onneksi on Aurora. Arja viettää pojan-tyttären kanssa vähintään päivän viikossa. Nonna vie Auroraa tanssitunneille ja ravintolaan ja leikkii Auroran kanssa kenkäkauppaa. Rakastaa kovasti, mutta pitää myös kuria. Kasvattaa 50-luvun arvojen mukaan.

– Olen saanut toisen mahdollisuuden. Vasta nyt osaan ottaa vastuuta lapsesta. Ja mikä onni, että se lapsi on tyttö!

Aurora tutkii liikkeen kangaspalavarastoa ja valitsee suikaleen pitsiä. Nonna auttaa langan neulansilmästä läpi ja katsoo, kun pojan tytär pistelee.

Aurora ei etukäteen tiedä, mitä ompeluksesta tulee, mutta kun se on valmis, hän keksii: kruunu pehmokoiraa Blancalle. ”Hieno”, kehuu Arja. ”Kiitos”, vastaa Aurora.

Senkin Arja on Auroralle opettanut.

Arja toivoo, että Aurora pääsee aikaan hyviin naimisiin. Mutta ainakin hän saa nonnalta perinnöksi tyyliä. □